

До основних принципів кадрової політики ЗВО України науковці відносять: науковість, стратегічну спрямованість, системність, соціальність [3].

Основними напрямками поліпшення якісного складу кадрового забезпечення ЗВО України, на нашу думку, є: здійснення коротко-, середньо- та довгострокових прогнозів кадрових потреб ЗВО з урахуванням наявного та потенційного контингенту здобувачів вищої освіти; запровадження стратегічного підходу в сфері формування кадрового складу ЗВО, включаючи стратегії і програми підвищення якісного рівня працівників ЗВО; запровадження дієвих заходів стимулювання викладачів щодо постійного підвищення професійного рівня та результативних показників їх діяльності (публікаційна активність, наукова та винахідницька діяльність, закордонні стажування, обмін досвідом, підвищення кваліфікації тощо); впровадження заходів щодо стимулювання випускників ЗВО до підвищення рівня освіти, наукового та педагогічного кваліфікаційного рівня (навчання в аспірантурі та докторантурі).

Література:

1. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 30.03.2021).
2. Дибач І. Л. Визначення необхідної кількості науково-педагогічних працівників вітчизняних закладів вищої освіти. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2020. Вип. 37. С. 50–55.
3. Дороніна О. А., Рязанов М. Р. Кадрова політика як інструмент стратегічного розвитку закладу вищої освіти. *Економіка і організація управління*. 2019. Вип. 1. С. 15–20.

Карпенко А. В.

доктор економічних наук, доцент

Карпенко Н. М.

кандидат наук з державного управління, доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна

КЛАСТЕРИ І КЛАСТЕРНА ПОЛІТИКА ЯК РУШІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Жорстка конкуренція та турбулентні зміни у світовому просторі на фоні суттєвих наслідків пандемії COVID-19 ставлять вагомі виклики не лише перед владними структурами різних країн, а й менеджментом на окремих локальних рівнях. У таких умовах основною рушійною силою динамічного розвитку суспільного виробництва стають інновації, а економічне зростання здійснюється на інноваційній основі при активному використанні сучасних науково-технічних досягнень, здатності до продукування та комерціалізації інновацій. Високий рівень продукування та впровадження інновацій забезпечується в сучасних умовах за високої продуктивності та взаємодії різних акторів ринку, що утворюють узгоджену за всіма елементами інноваційну екосистему.

Ефективність функціонування інноваційної екосистеми передбачає взаємодію організацій (структур), різних форм власності, що зайняті виробництвом наукових

знань та технологій і підготовкою їх до комерціалізації. Інноваційна екосистема є своєрідним комплексом різних взаємопов'язаних інститутів (правового, фінансового і соціального характеру), що регламентують умови, правила та реалізацію інноваційних процесів, сприяють генеруванню, накопиченню та перетворенню знань (ідеї, підприємницький досвід, інвестиції та співтовариство, що їх поєднує). У локальному середовищі поєднання зазначених елементів здійснюють кластери, які формуються з метою посилення власних позицій переважно малого і середнього бізнесу, отримання більш вагомих переваг на ринку порівняно з відособленою власною діяльністю. Кластери дозволяють поєднати та скоординувати всі рівні інноваційної політики, оскільки забезпечують концентрацію ресурсів і створення сприятливого середовища для економічного прориву у вигляді інновацій, сприяють підвищенню конкурентоспроможності на мікро-, мезо- та макрорівні, стрімкому інноваційному розвитку локальних територій, спрощенню для підприємств доступу до різних ресурсів і технологій, зниженню фінансових ризиків тощо [1, с. 411]. У кластерах забезпечується колаборація та синергія науковців, бізнесу, влади та громадськості, а їх основою виступає розвинуте правове забезпечення та дисципліна, розвиток інститутів довіри і відповідальності, толерантності та солідарності в суспільстві.

В Європі сьогодні функціонує близько 3 тис кластерів, економічна активність яких покриває до 39% робочих місць і до 55% фондів заробітних плат ЄС, а майже 87% всіх патентів ЄС виробляється компаніями, що є учасниками кластерів та забезпечують близько 50% експортних індустрій ЄС [2, с. 11]. Значну роль у кластерному розвитку відіграє уряд на центральному або регіональному рівні з метою забезпечення технологічного розвитку та реструктуризації економіки, оскільки кластери збільшують глибину переробки продукції, створюють нову цінність всередині мережі, забезпечують концентрацію економічної діяльності, розширюють ринок, сприяють зростанню конкурентних переваг, генерують нові ланцюги доданої вартості, створюють системні синергетичні ефекти тощо.

Зважаючи на суттєві ефекти від розвитку мережевих кластерних структур в останні два-три десятиліття кластерна політика стала частиною державної політики багатьох індустріально розвинених країн [3, с. 44]. Вона орієнтована на усунення обмежень і створення передумов для зростання продуктивності переважно на сформованій спеціалізації регіону з урахуванням інноваційного потенціалу. Вона є набором заходів і інструментів щодо стимулювання кластерів і прискорення їхнього розвитку, може здійснюватися на різних територіальних рівнях (одночасно на національному та локальному) з метою прискорення інноваційної динаміки, підвищення конкурентоспроможності економіки та створення робочих місць. Особливістю кластерної політики є те, що провідну роль у її формуванні відіграють органи регіональної влади, які разом із учасниками кластерів розробляють і реалізують кластерні стратегії та програми. Крім того, для учасників кластерів гарантується високий рівень економічної свободи [4].

В Україні тривалий період розвиток кластерів не мав системного характеру. Це обумовлено рядом негативних чинників: відсутність нормативних положень щодо визначення та регламентованого комплексу заходів зі створення кластерів в Україні; не затверджена програма кластерного розвитку; слабе інформаційне забезпечення створення і розвитку кластерів; недостатня зацікавленість малих і середніх підприємств об'єднуватися; невеликий досвід функціонування кластерів в

Україні; відсутність інвесторів; нераціональні підходи до організації та управління кластерною діяльністю у вітчизняній практиці і недостатня увага органів влади всіх рівнів до проблем кластерного розвитку, розробки стратегій та концепцій інноваційного розвитку, кластерної політики або механізму їх реалізації. Крім того, проблеми кластеризації виникають передусім через низьку дисципліну взаємодії бізнесу і практики виконання законодавчих норм, часто загрожують втратою бізнесу або його частини в результаті рейдерства чи інших незаконних дій. Вагомою перешкодою є відсутність зацікавленості представників влади ініціювати та підтримувати різного роду об'єднання без особистої зацікавленості.

Відповідно сьогодні кластерний рух в Україні є слабо організованим на національному рівні й зростає переважно стихійно, оскільки до 2020 р. не було відповідальних органів в центральному уряді, відповідних національних політик чи програм розвитку. В країні діють близько 50 кластерних ініціатив та кластерів, 22 з них є на платформі European Cluster Collaboration Platform (спільний інструмент колаборації європейських кластерів та їх стейкхолдерів) і в останні роки відбувається значна активізація на регіональному рівні (власні ініціативи, підтримка АППАУ, GIZ, UNDP тощо) [2, с. 43].

Отже, в межах кластерної політики держава здатна створити умови для ефективного формування та використання людського і науково-технологічного потенціалу регіонів та країни в цілому, визначити пріоритети та підтримати їх розвиток через систему фінансово-кредитних та податкових інструментів тощо. Ефективна реалізація кластерної політики в Україні передбачає чітке визначення основних пріоритетів і схем взаємодії кластерних учасників між собою, прийняття та впровадження програми кластерного розвитку, яка має повноцінно підтримуватися на всіх рівнях. Територіальна колаборація наукових і освітніх установ з мережею спеціалізованих постачальників, основних виробників і споживачів, пов'язаних технологічним ланцюжком, для більш швидкого і ефективного поширення інновацій у локальній екосистемі, що буде підтримуватись органами влади та громадськості, здатна забезпечити розвиток регіону. Усвідомлене розуміння доцільності створення кластерів усіма учасниками економічних відносин дозволить повною мірою використовувати весь наявний потенціал і забезпечити реалізацію конкурентних переваг.

Література:

1. Карпенко А. В. Розвиток інтелектуальних активів людського потенціалу: теорія та практика: монографія. Запоріжжя: Мокшанов В. В. 2018. 510 с.
2. Національна програма кластерного розвитку до 2027. Концепція. Орієнтири розвитку. Рекомендації. Кластерний комітет платформи Industry4Ukraine. 2020. 75 с. URL: <https://www.industry4ukraine.net/publications/proyekt-nacjonalnoyi-programy-klasterного-rozvytku-do-2027/>. (дата звернення 18.04.2021 р.).
3. Кизим Н. А., Чередник В. И., Зайцева А. Ю. Кластерный поход к выбору приоритетных направлений устойчивого развития регионов. *Проблеми економіки*. 2010. № 3. С. 44–55.
4. Онїпко Т. А. Інноваційні кластери США як фактор зростання конкурентних переваг країни. *Молодий вчений*. 2017. № 7. С. 444–450. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_7_101. (дата звернення 18.04.2021 р.).